

Stendamm kan orsaka silikos

Se upp för kvarts – stendamm

Se upp för kvarts - stendamm. Damm som innehåller kvartspartiklar är en hälsofara och kan finnas på många arbetsplatser. Kvartsdamm som andats in kan ge upphov till sjukdomar, till exempel silikos som är en obotlig lungsjukdom.

Det tar lång tid innan silikos uppträder. Därför är det viktigt att skydda sig mot dammet redan från början. Här kan du läsa hur man undviker kvartsdamm, hur man förhindrar att det sprids och hur man skyddar sig mot det.

Är du utsatt för kvartsdamm?

Det kan du vara om du arbetar inom följande branscher och områden:

- Gruv- och stenindustrin.
- Krossning och malning av sten.
- Krossning och sortering av material från grustag.
- Stålverk.
- Gjuterier
- Porslinsfabrik och övrig keramisk industri.
- Glas- och slipvarutillverkning.
- Byggnadsämnesindustrin, t.ex. tillverkning av betong-, tegelbyggelement och takpapp.
- Byggnads- och anläggningsverksamhet, bland annat tunneldrivning.
- Slipning, borrar och bilning i betong.

Vad är kvarts?

Kvarts är ett kristallint mineral som ingår i våra vanligaste bergarter granit och gnejs.

Varför är kvarts farligt?

Det tar oftast mellan 10 och 30 år efter det att man börjat utsättas för kvartsdamm innan silikosen uppträder. Det allra tidigaste stadiet i sjukdomen kan vara svårt att upptäcka, även på röntgen.

Kvartspartiklar som är så små att de inte syns med blotta ögat är farliga. Kroppen kan inte göra sig av med partiklarna som andats in. De når ända ned i lungblåsorna och kapslas in i bindväven så att lungornas volym gradvis minskar. När skadan blivit mer utbredd blir man lättare andfådd, till sist även i vila. Då ökar också belastningen på hjärtat.

En annan sjukdom som kan förknippas med kvartshaltigt damm är KOL. Även risken för lungcancer ökar hos personer med silikos.

Alla ska ha kunskaper

Alla som arbetar med kvartshaltigt material ska ha kunskaper om kvartsens hälsoeffekter och hur man förebygger dessa.

Förebygg med åtgärder

I de nya föreskrifterna Kvarts – stendamm i arbetsmiljön, AFS 2015:2, ligger tyngdpunkten på riskbedömning och förebyggande åtgärder. Det finns krav på en dokumenterad riskbedömning och val av åtgärder.

Krav på obligatoriska periodiska mätningar på arbetsplatsen är borttaget. Som ett underlag för att välja skyddsåtgärder, kan arbetsgivaren under vissa förutsättningar använda mätningar gjorda på en annan arbetsplats med liknande verksamhet (referensmätningar). Men arbetsgivaren måste göra egna mätningar om det behövs för att kunna välja rätt skyddsåtgärder.

Viktigt med läkarundersökningar

Arbetsgivaren är skyldig att ordna med regelbundna läkarundersökningar av personal som mer än 20 timmar per vecka under sammanlagt tre månader per år sysselsätts i sådant arbete som innebär att de utsätts för kvartsdamm över en viss nivå (halva gränsvärdet).

Kvarts är förbjudet som blästringsmedel vid manuell blästring. Undantag finns för blästring i slutet blästerskåp med utsug och för våtblästring, där blästermedlet sätts till vatten.

Arbetsgivaren ska också se till att

- hanterings- och skyddsinstruktioner finns tillgängliga där kvartshaltigt material hanteras,
- arbetsutrustning är sådan att damm inte sprids. Det kan till exempel ske genom inkapsling av arbetsprocess eller processventilation med tillräcklig kapacitet.
- att minst två gånger om året kontrollera om utrustning som används för att minska exponering fungerar och har avsedd effekt och dokumentera detta.
- anmäla till Arbetsmiljöverket när mobilt krossverk, mobilt asfaltverk eller mobil betongstation tas i bruk och sedan var tredje månad om den flyttas.

Sanktionsavgifter

Flera krav i föreskrifterna är belagda med sanktionsavgifter.

Städa

Håll din arbetsplats ren från kvartshaltigt damm. Den plats i lokalen där du jobbar med kvarts ska rengöras så ofta som det framgår av riskbedömningen. Man ska städa på sådant sätt att damm inte virvlas upp eller sprids. Det är bättre att använda gummiskrapor än att sopa. Bästa sättet är att suga eller spola bort dammet. Soptunna eller dylikt för avfall och spill ska finnas nära till hands.

Skydda dig

Använd andningsskydd om riskbedömningen visar att det behövs. En halvmask med filter klass P3 är ett exempel på andningsskydd som normalt ger tillräckligt skydd mot kvartsdamm.

Läs mer – exempel på mallar

Ämnessidorna Se upp för kvarts – stendamm finns att läsa på av.se. Där finns exempel på mallar för dokumentation av riskbedömning och åtgärder. Föreskrifterna om kvarts – stendamm i arbetsmiljön finns också på av.se.

Denna information bygger på föreskrifterna om kvarts – stendamm i arbetsmiljön, AFS 2015:2. De och ämnessidor finns på vår webbplats av.se.

Frågor besvaras i första hand av Svartjänsten
Måndag–Fredag 8.00–16.30
Telefonnummer: 010-730 90 00

Arbetsmiljöverket, 112 79 Stockholm
Telefon 010-730 90 00
E-post: arbetsmiljoverket@av.se
av.se

ADI 244 (endast pdf, kan inte beställas)

Vår vision: Alla vill och kan skapa en bra arbetsmiljö

ARBETSMILJÖ
VERKET